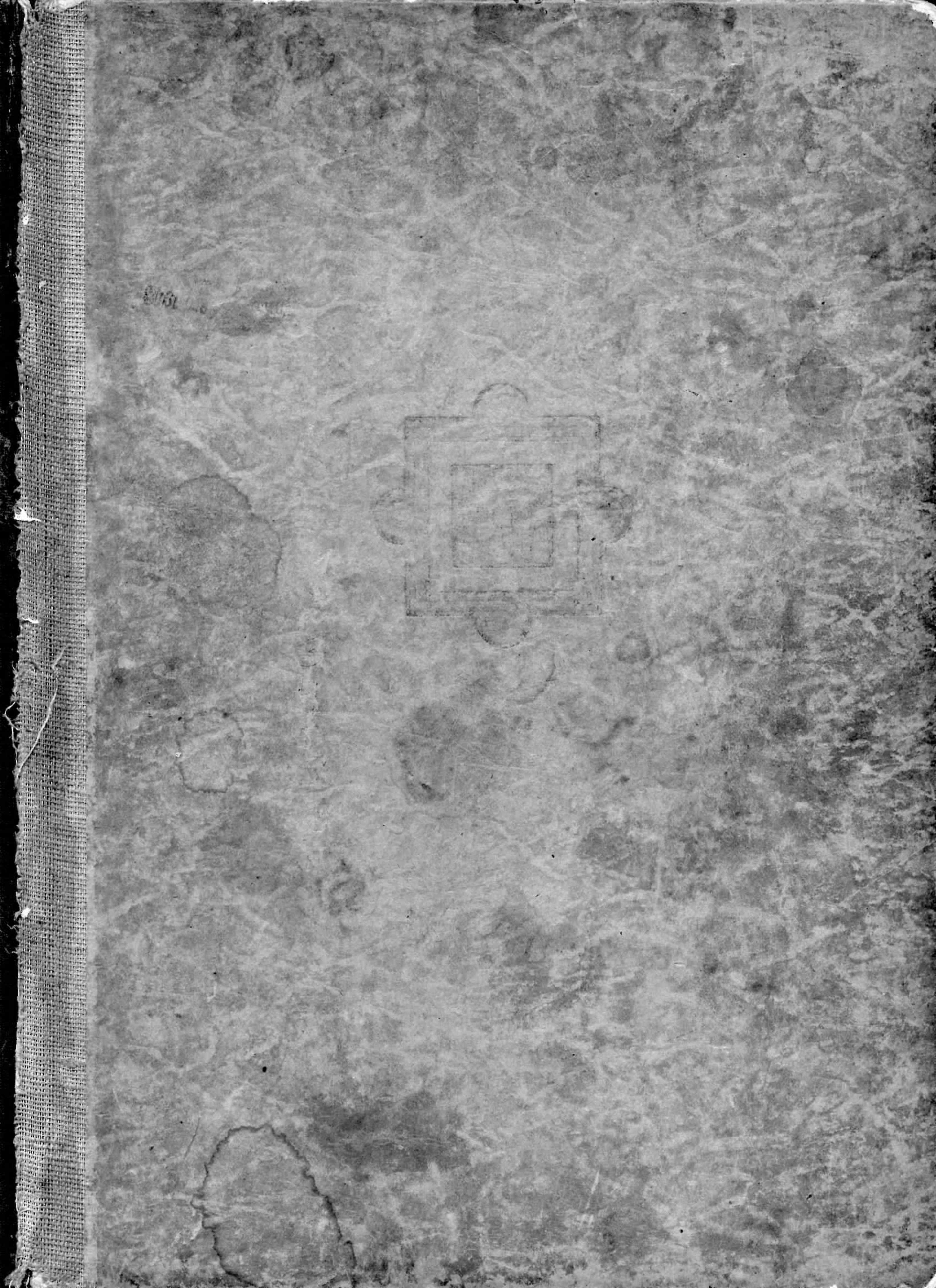

40
[illegible]

LIJEPA NAŠA DOMOVINA

KNJIGA PRVA

BAKROTISAK TIPOGRAFIJE D. D. ZAGREB

HRVATSKA ZEMLJA

ZAGREB 1942

IZDANJE HRVATSKOG IZDAVALAČKOG BIBLIOGRAFSKOG ZAVODA

Narodne himne zrcalo su narodnog osjećaja i shvaćanja, u njima se ogleda njihov nazor o svijetu. Himna Hrvata doživljena je slika njihove domovine. I onaj, koji nije nikad prekoračio granica Hrvatske, iz hrvatske će narodne himne, te velike ispovijedi ljubavi Hrvata prema zavičaju, upoznati sliku zemlje i značaj ljudi. Himna Hrvata najpouzdaniji je provodič kroz Hrvatsku — i prošlu, i sadašnju, i buduću. Ona je izraz Vječne Hrvatske.

Hrvatima — svjedoči to njihova himna — domovina nije samo prostorni pojam od te i te do te i te geografske širine i dužine. Za njih je ona i zbroj davnih pokoljenja, živa imanentna snaga. U njoj su utjelovljeni ideali cijeloga naroda, sabrani u idili radina puka u skladu sa zemljom. »Lijepa naša domovino!« — taj usklik u prvom stihu hrvatske himne, pun ekstaze, nije lih estetski doživljaj lica domovinske zemlje! Ideal ljepote — narod Hrvata narod je profinjenih estetskih osjećaja, što dokazuje njegova bogata pučka umjetnost — u poimanju hrvatskoga čovjeka istovjetan je s etičkim idealom. Ljepotu svoje zemlje Hrvat ne ćuti samo okom, nego i srcem i umom. Lijepa mu je u prvom redu zato, što je ona roditeljica roda junaka, jer je djedovina stare slave, a kao vrhovni confiteor narodni izriče težnju za vrhovnom ljepotom njezinom: da bi vazda časna bila!

Podrug tisućljeća živu Hrvati »na svojoj zemlji, na plemenitoj«, kako zbore drevni nadgrobni spomenici njihovih sredovječnih pradjedova. Nakon stoljetnih putovanja i seoba iz iranske svoje pradomovine osvojili su je mačem, udarili ovom komadu stare europske zemlje svoj pečat, svojim znojem i krvlju pretvorili je u domovinu. Svaki vidik, svaka stopa hrvatske zemlje zbori o ovom tisućljetnom procesu stvaranja domovine.

Geografski zemlja Hrvata jedna je cjelina. Priroda joj je dala za obranu vječne granice u gorama, rijekama i moru. U svojim je ona prirodnim granicama — to joj je značajka — bogat mozaik prirodnih i povijesnih raznolikosti. U malome — tu su na okupu svi značajni oblici cijeloga europskog kopna i njegova kulturnog razvitka. U zemlji Hrvata sastaju se sve stvaralačke zone Europe, prirode i ljudskoga napretka.

Hrvatska je zemlja zahvatila i srednjo-europski žitorodni prostor, koji vinorodni humci spajaju s nebotičnim krševitim izdancima

Alpa. Ona je zemlja i djevičanskih prašuma balkanskih i toplih žala mediteranskog ozemlja. Hrvatska je jedan od velikih spojeva Srednje i Mediteranske Europe, te kolijevke kulture bijeloga kopna, ona je raskršće i sastajalište njihova duhovnog iživljavanja kroz vjekove, a i raskršće klimatskih struja, koje joj oblikovaše lik i odrediše plodnost. Slikopisno promjenljivo je lice hrvatske zemlje, u bogatom izmjenjivanju kontrasta njezina je neodoljiva ljepota. Takav je i rod Hrvata i njegov način života: odredila ih je sama zemlja i njezin položaj u razvitku europske zajednice.

Uvijek je potrebno istaknuti: zemlja Hrvata stara je europska zemlja. Istočna njezina granica nije slučajna. Stvarala su je stoljeća sa svojim političkim i kulturnim povijesnim ciklonima. Osluškujući ritam i zakon povijesnih snaga prvi je povukao tu među car Teodozije, kad je upravo tu odredio granicu istočnoga i zapadnog rimskog carstva, vjekovnu granicu dvaju svjetova. Otad je tako ostalo do današnjega dana — Hrvatska je zahvaljujući obranbenoj snazi hrvatstva kroz vjekove čvrsta granica čiste zapadno-evropske uljudbe. Svjedoči to samo lice zemlje — i ljudi, koji ga oblikovahu.

Životna se snaga jedne rase očituje jamačno najjače u sposobnosti primanja — ne oponašanja! — stranih utjecaja. Svi poleti u razvijanju europske misli u svim su vjekovima odjeknuli u hrvatskoj zemlji. Ona ih je primala i preoblikovala prema shvaćanjima i potrebama hrvatske duše. Svi su je strani utjecaji obogaćivali, ali ne mogoše zatrti snažne njezine samobitnosti. Zato je moguće govoriti i o hrvatskoj romanici, o hrvatskoj gotici, hrvatskoj renesansi i hrvatskom baroku. Strane pobude trajno izbijaju nove stvaralačke snage kod Hrvata, koji u nove oblike namah ulijevaju svoj osebujni narodni sadržaj, priklanjaju ih svojemu shvaćanju. U najstarije doba svojega državnog opstanka graditeljstvo romanike obogaćuju Hrvati svojom varijantom, ritam renesanse uznosi i hrvatsku misao i osjećaj. Hrvatski mislilac i pjesnik Marko Marulić užgavši se Savonarolinim revniteljstvom daje hrvatskoj misli snagu pokreta za obranu europske civilizacije od opasnosti s Istoka, dok mlađi njegov suvremenik Hanibal Lucić, nadahnut tom obranbenom borbom Hrvata, daje europskoj renesansnoj književnosti prvu sa suvremenim sadržajem svjetovnu dramu. Miho Pracatović, jedan sin hrvatskog Dubrovnika u 17. st., prvi izgrađuje tehniku modernog novčarstva, a u prvim zanosima baroka hrvatski pjesnik Ivan Gundulić pjeva prvu himnu slobodi u europskom pjesničtvu, dok hrvatski puk, kroz stoljeća oružjem braneći djedovinu i obrađujući je znojem i žuljevima, izgrađuje svoj ideal ljudske i međunarodne pravde i na stranim pobudama obogaćuje paletu svoje osebujne umjetnosti u vezu, ruhu i domu. Svima velikim razdobljima europskoga političkog i kulturnog razvitka daju Hrvati svoj, možda skroman, ali istinski prilog. Taj je rad pokoljenja dao raznolik oblik i licu zemlje; čovjek, nadmoćan i diktatu prirode, dao je i njoj svoj biljeg. Tu se krije nepresušni izvor unutarnje ljepote hrvatske zemlje.

U ovo gotovo stotinu slika, što slijede, dani su najznačajniji vidici domovine Hrvata. Tko samo prolista ovu knjigu, spoznat će, kako je topografski točan doživljaj pjesnika hrvatske himne — ravni i planine naizmjence se redaju noseći svoje bogate plodove, rađajući vele ljude silnih udi — zemlja krije u sebi neslućene mogućnosti, koje su stoljećima samo hleptjele, da se slobodno otkriju. Hrast i pšenica sjevernih strana hrvatske zemlje hrane čitavu domovinu, daju građu hrvatskom domu. A svaki je dom stanica hrvatske uljudbe, hrvatske etike, svaki taj hrvatski seljački dom, makar pokriven samo slamom, čuvar je stoljetnih predaja i shvaćanja hrvatskoga naroda. Na Švicu su nalik vinorodni humci Hrvatskog Zagorja, nekoć skloništa hrvatskoga plemstva, koje je očuvalo misao hrvatske državnosti; danas je ono neiscrpljiv izvor zdrave hrvatske krvi. Ta krv teče u gradove, u metropolu Hrvata Zagreb, gdje su se sastali vjekovi prošlosti sa suvremenim težnjama i tečevinama. Gotičke crkve i barokne palače zajedno s tvorničkim dimnjacima i jarbolima krugovalnih antena tvore skladnu silhuetu gradu, nad kojim nikad nije zalepršao stijeg neprijateljev.

Nekoliko stranica dalje: kameniti bedemi dižu se iz mora, nekadašnji bastioni slobode europske uljudbe Hrvata, gordi spomenici slave. Ali tu je još jedan simbol pripadnosti Hrvata najstarijoj uljudbi stare Europe: srebrno se zeleni lišće masline i daje život rumeno-bijelo-modrim liticama hrvatskih žala. Modri se najtoplijim plavetnilom neizmjerna pučina mora odnjihavši pokoljenja najpoduzetnijih hrvatskih sinova.

I još nekoliko stranica dalje. Tek puškomet od mora — i sasvim drugi kraj. Tek koji čempres odaje, da smo u zoni Mediterana. Osorna, borbena arhitektura — krepak, stasit ljudski soj — Zagora Dalmatinske Hrvatske, kolijevka viteškoga soja, slikovite nošnje. Poštuje taj svijet junaštvo i materinstvo, ono mu ispunjava pojam domovine. Danas još izvodi junačke turnire, a tu je nastala pjesan o Hasan-aginici, koji je zadivila samoga Goethea skladom oblika i uzvišenošću tragičnosti. Čast ovdje nije jedna od milijun riječi ljudskoga rječnika, već sadržaj zbiljskoga života.

Još nekoliko stranica. U prvi mah se čini, da je to vidik iz Harun-al Rašidove priče — ali i to je hrvatska zemlja, u sjeni mošeja pod čalmom hrvatski je koljenović, izdanak najčistije hrvatske rase, užitnik osmanlijske renesanse, koja dade zemlji svoju arhitekturu, ali ne otuđi duše njezinih sinova. U vjerskoj demokraciji osmanlijskoga carstva ti Hrvati sačuvaše svoj aristokratizam, biljeg svoga roda i svoj čisti jezik, shvaćanje viteštva i — sačuvaše narodu dio njegove zemlje. Uz munaru se diže danas tvornički dimnjak — sačuvano je rodu tek sad potpunoma otkriveno blago zemljine utrobe. I nove stranice: šumovite gore, tirkizna jezera s bezbroj kaskada, pitoma stara naselja, crkvice raskošne umjetnine. Svagdje zamah rada, a za vedrih večeri bilo čeznutljiva, bilo borbena pjesma staroga kršnog naroda pomlađenih snaga.

Te slike hrvatske zemlje zbore o dubokim raznolikostima, koje stvoriše u hrvatskom prostoru priroda i utjecaji povijesnih

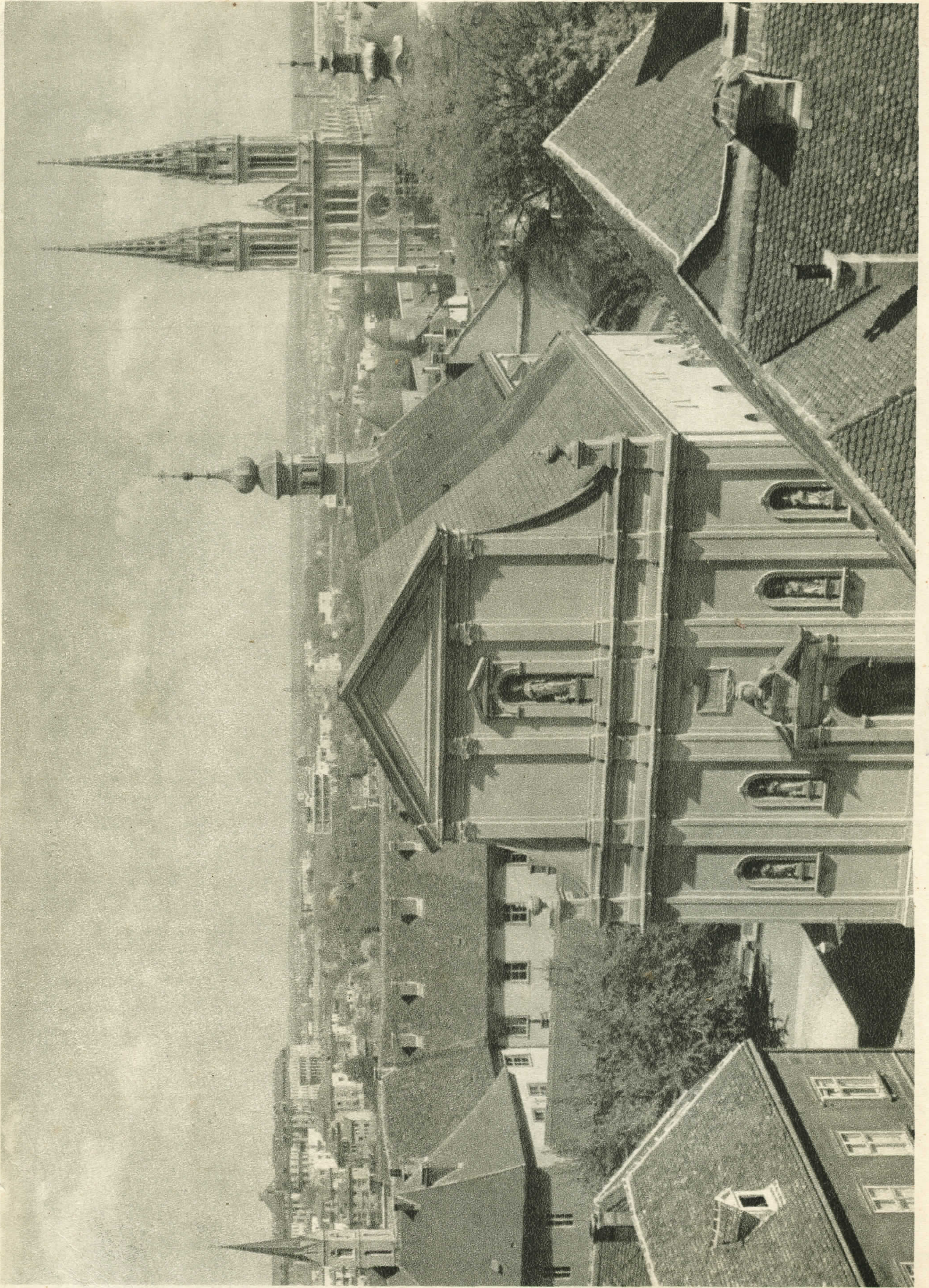
snaga. Sve te raznolikosti za sebe, svi ti isječci velikih europskih zona naoko su centrifugalne snage — no one ipak skladno djeluju. Izravnala ih je, sve svladala i okupila snaga duha, moć hrvatske na- rodne misli i državnosti. Jer stoljećima taj je narod borbom i radom dokazao, da ljubi tu zemlju, »dok mu mrtve grob sakrije, dok mu živo srce bije!« zavjerivši tako i sva buduća pokoljenja.

U Zagrebu, glavnom gradu Hrvata, postoji staro vrelo, za koje drevna predaja veli: tkogod se napije iz toga vrela, nikad se ne će moći odijeliti od grada. Tkogod pak samo jednom prekorači među zemlje Hrvata, nikad mu ne će ugasnuti u srcu spomen na nju. To je tajna moć svake žive ljepote.

I

Palača Gradskog [illegible] u Zagrebu

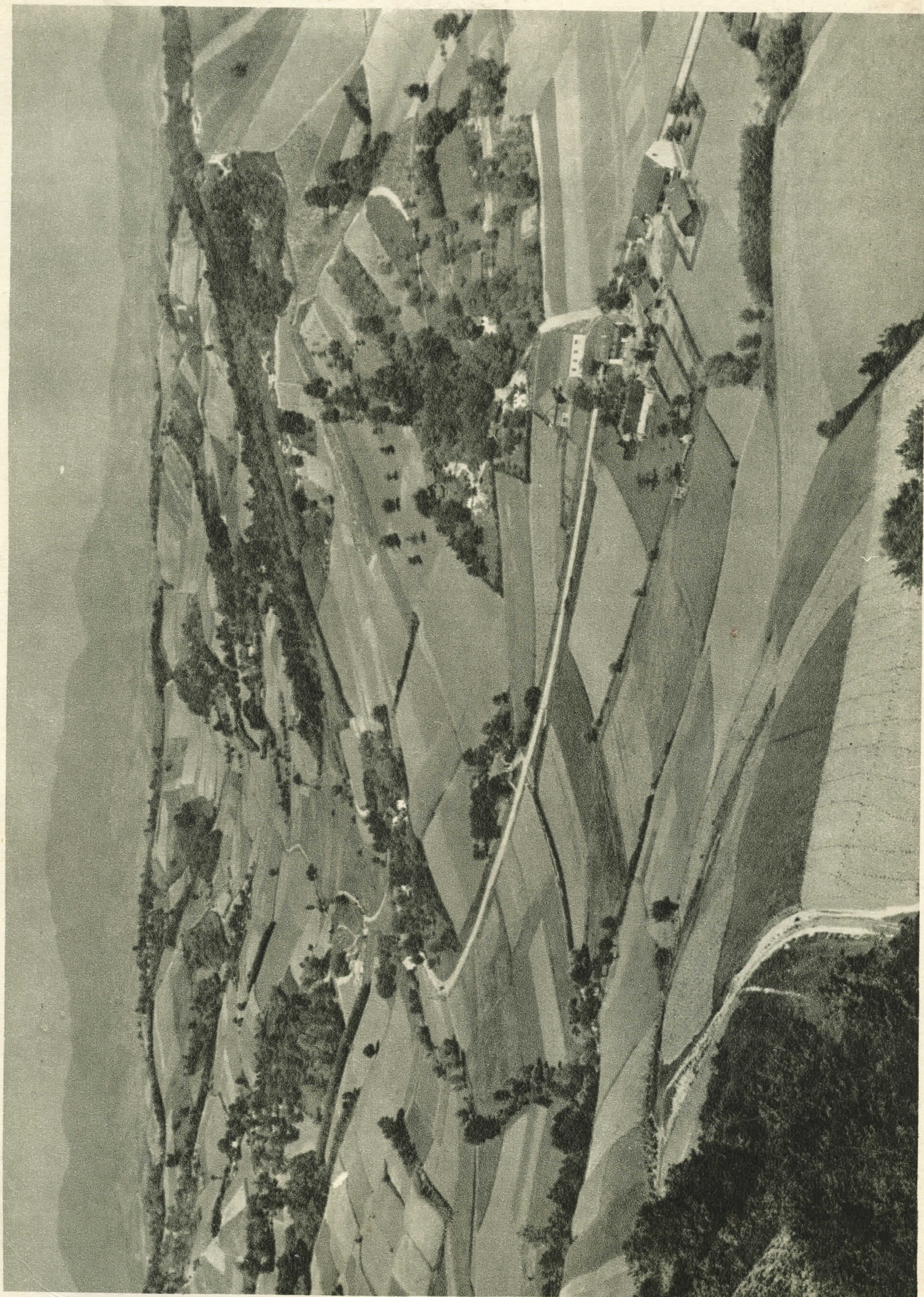

IV

VI

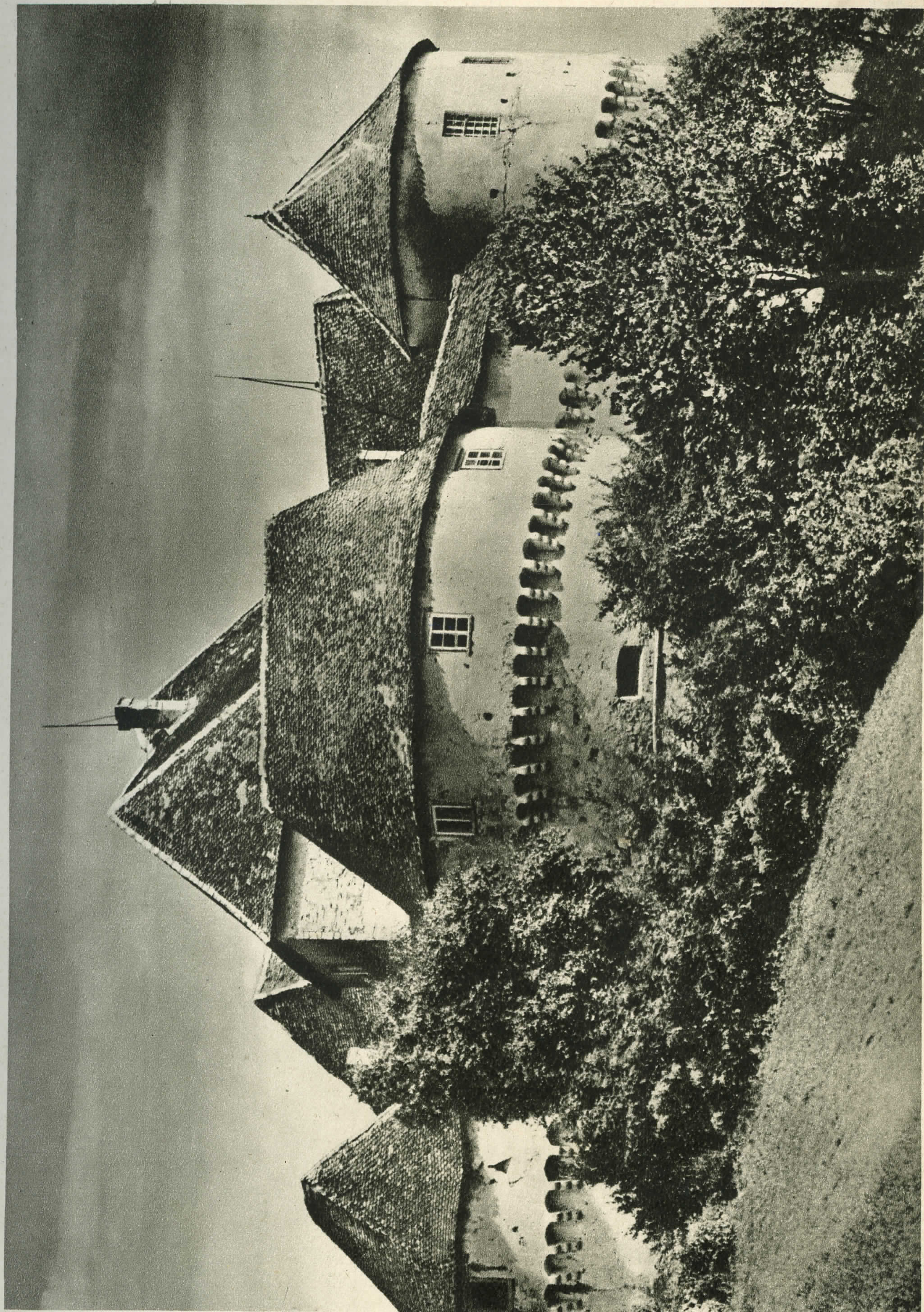

IX

XII

XV

XVI

18

XVIII

[illegible] glasu je [illegible] tela [illegible]-

XX

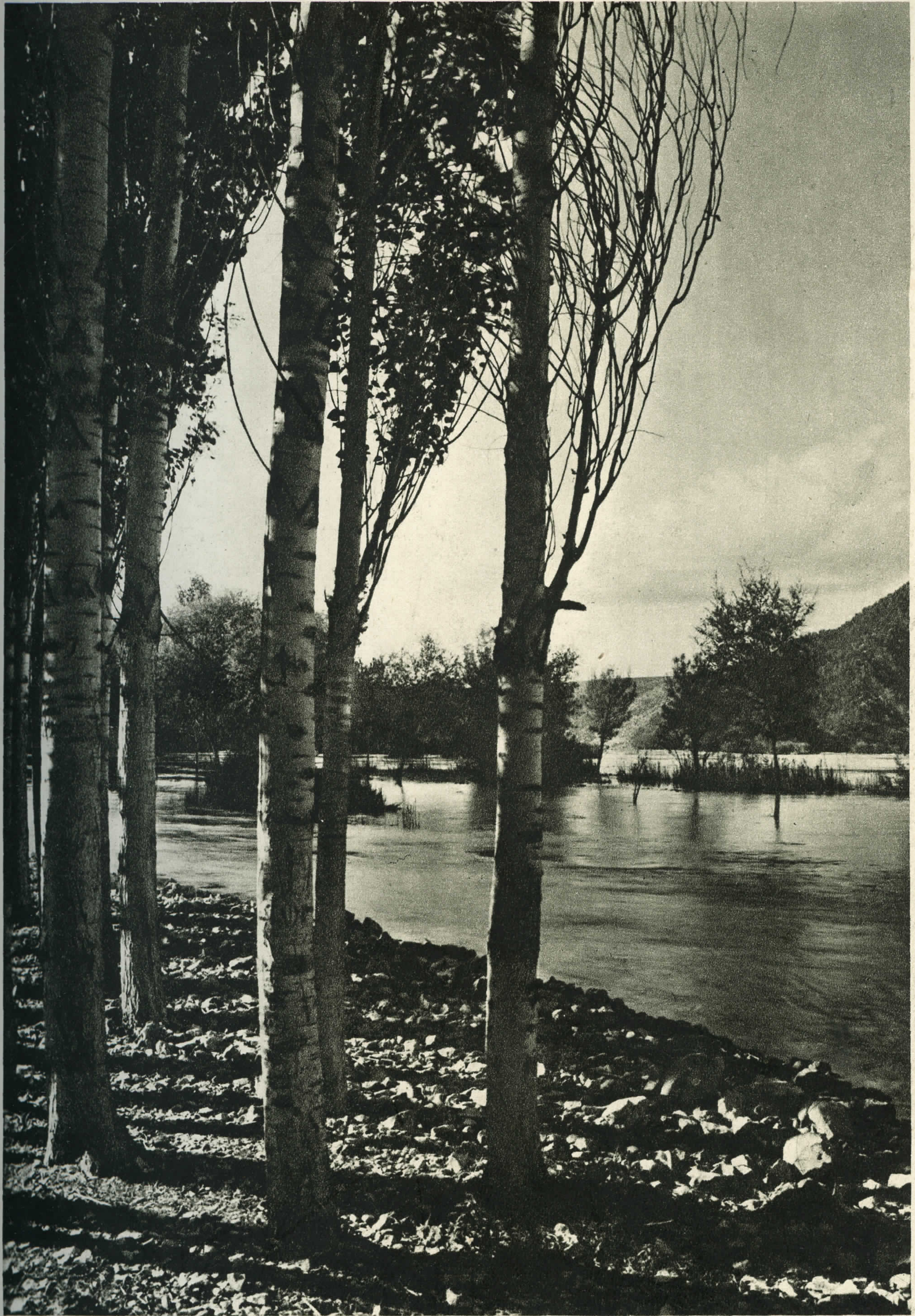

XXI

22. Kukuruz je glavna hrana čovjeka

23 Kraj s brezama i topolama

Sinjska alka.

XXIV

Slavonski Brod.

25

Slav. Brod

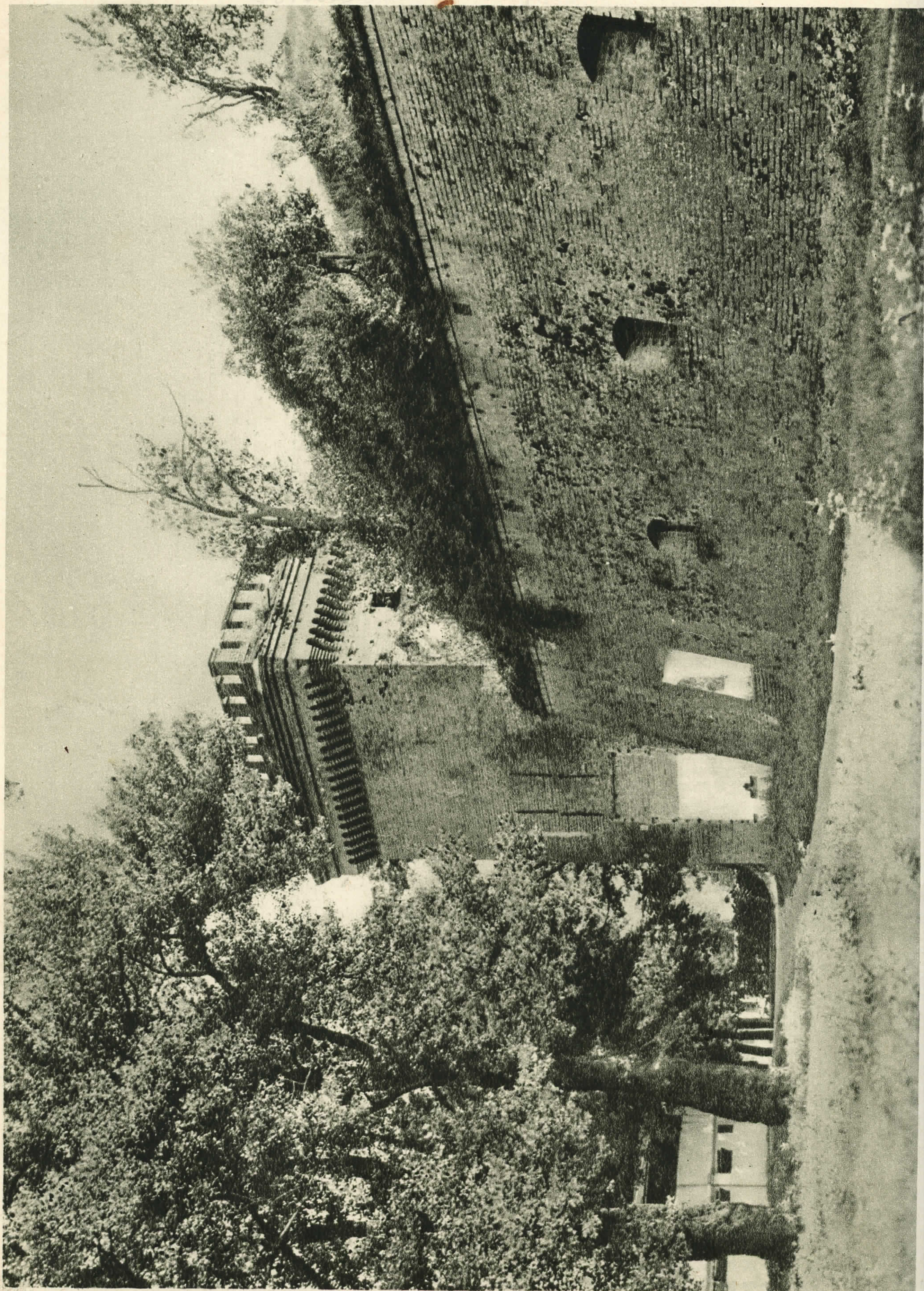

XXVI

Slavonska Hrvatska.

27

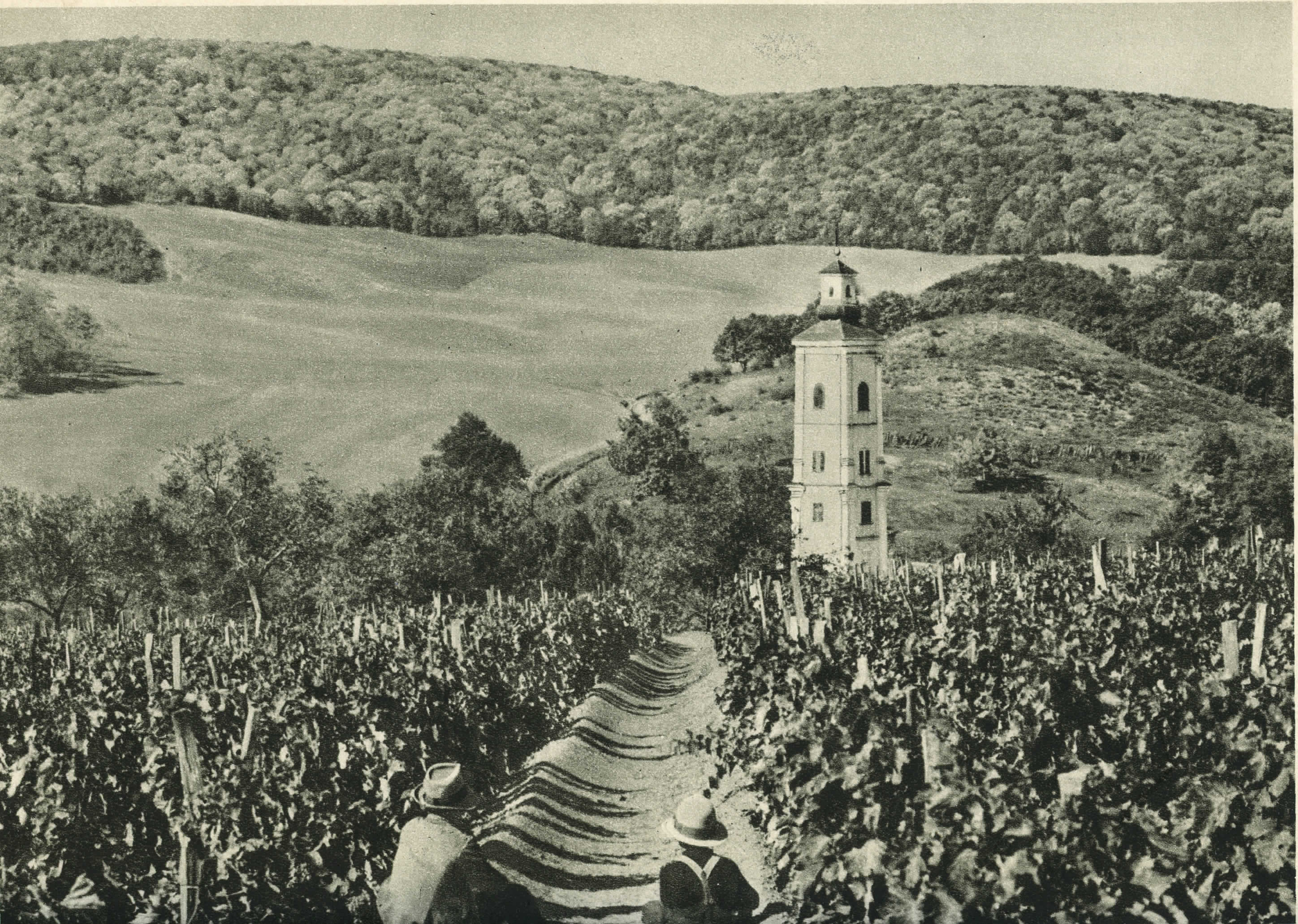

XXVIII

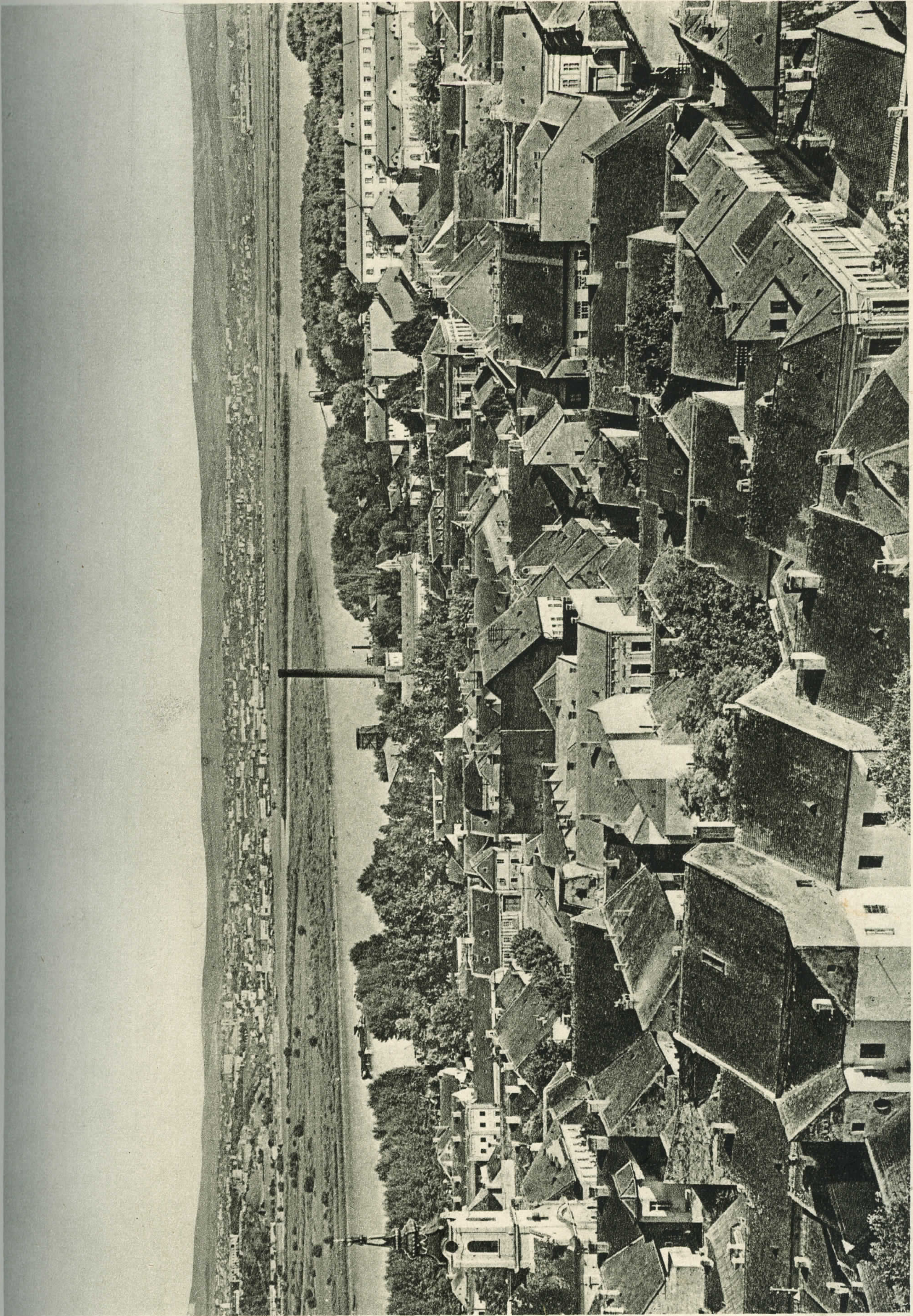

STOLARIJA
PODRAVINA

Fruška Gora

XXX

31

Zemun.

32 Rijeka Drina

XXXII

33 Šume u Bosanskoj Hrvatskoj 33

34

Planina Jahorina

XXXIV

Grad Sarajevo.

35

36

Rijeka Vrbas

37

Bosanski kamen

39

Ovce i koze Bosanskih Hrvata

Vlašić + planina

92 Neretva

XLII

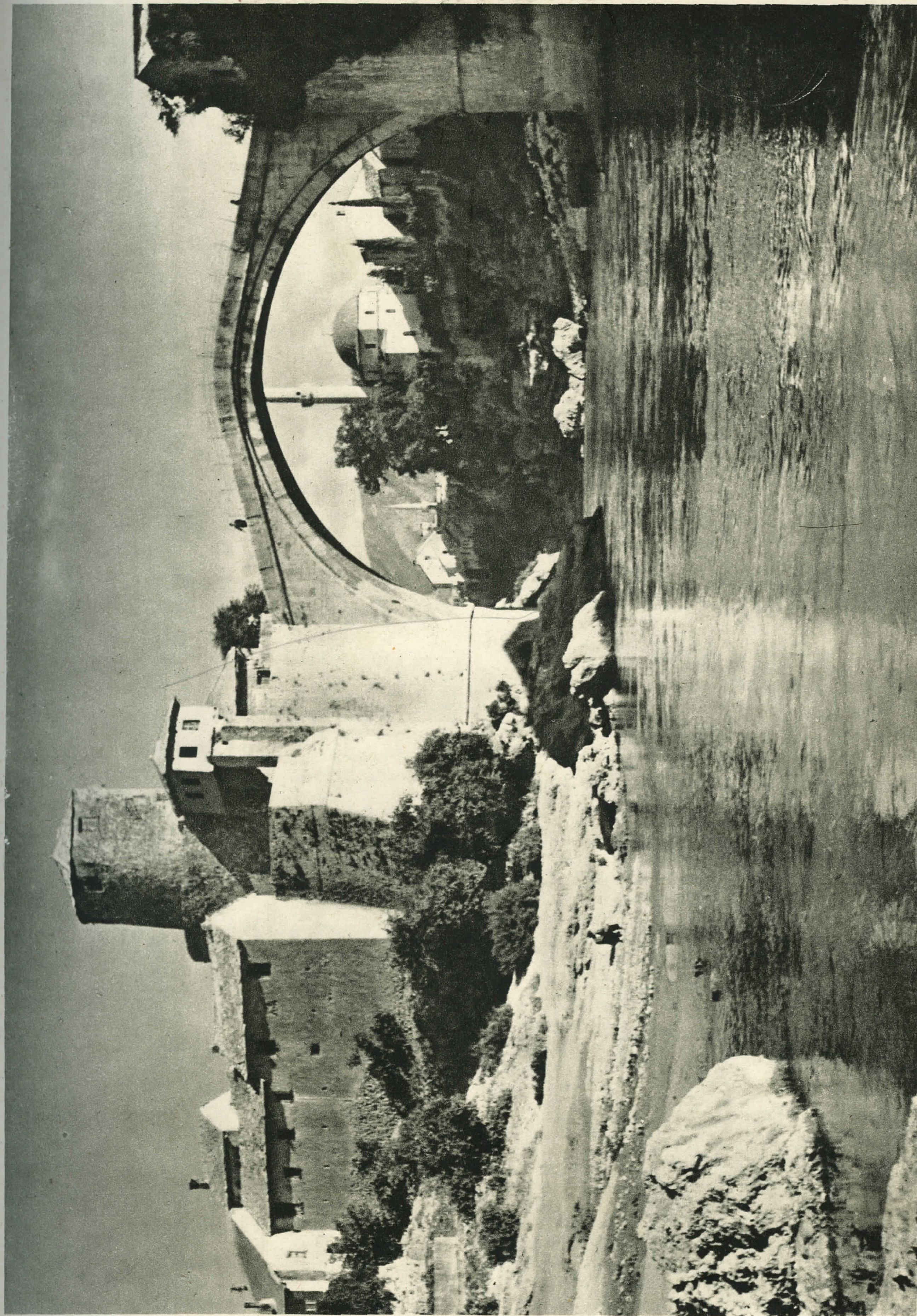
43 Grad Konjic

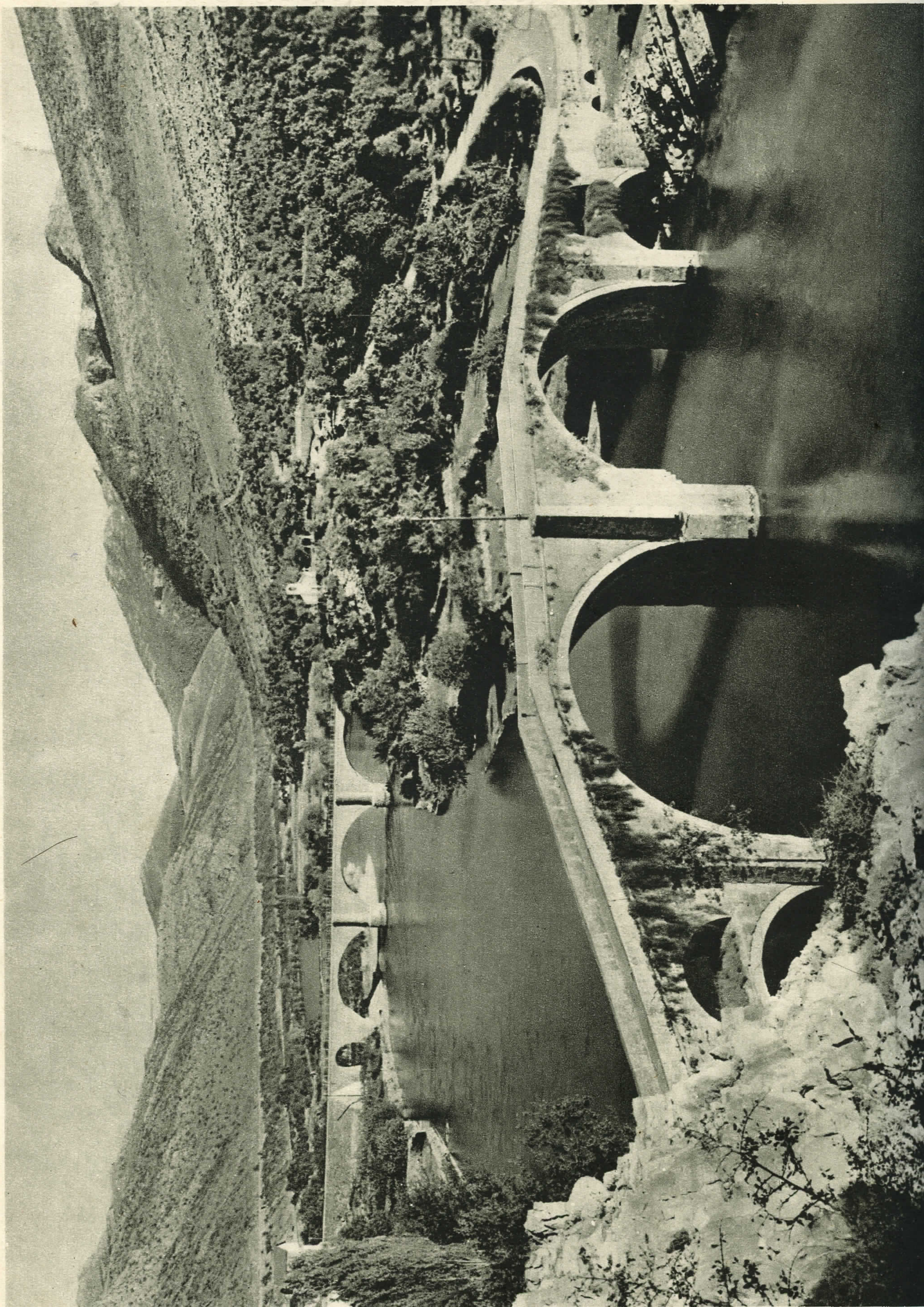
Mlinovi na Vrbasu

45

Trebinjski kraj poznat zbog

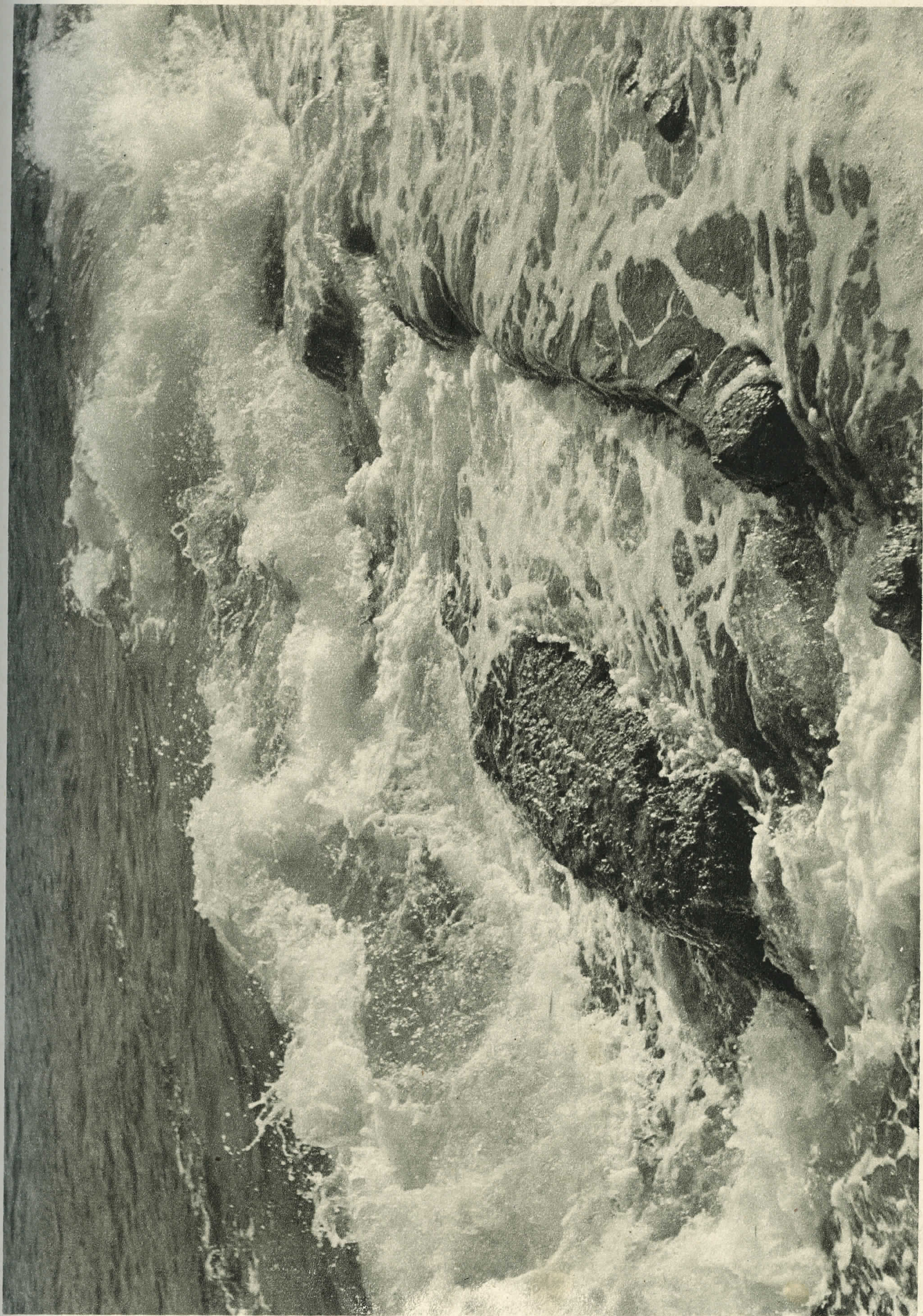

XLVIII

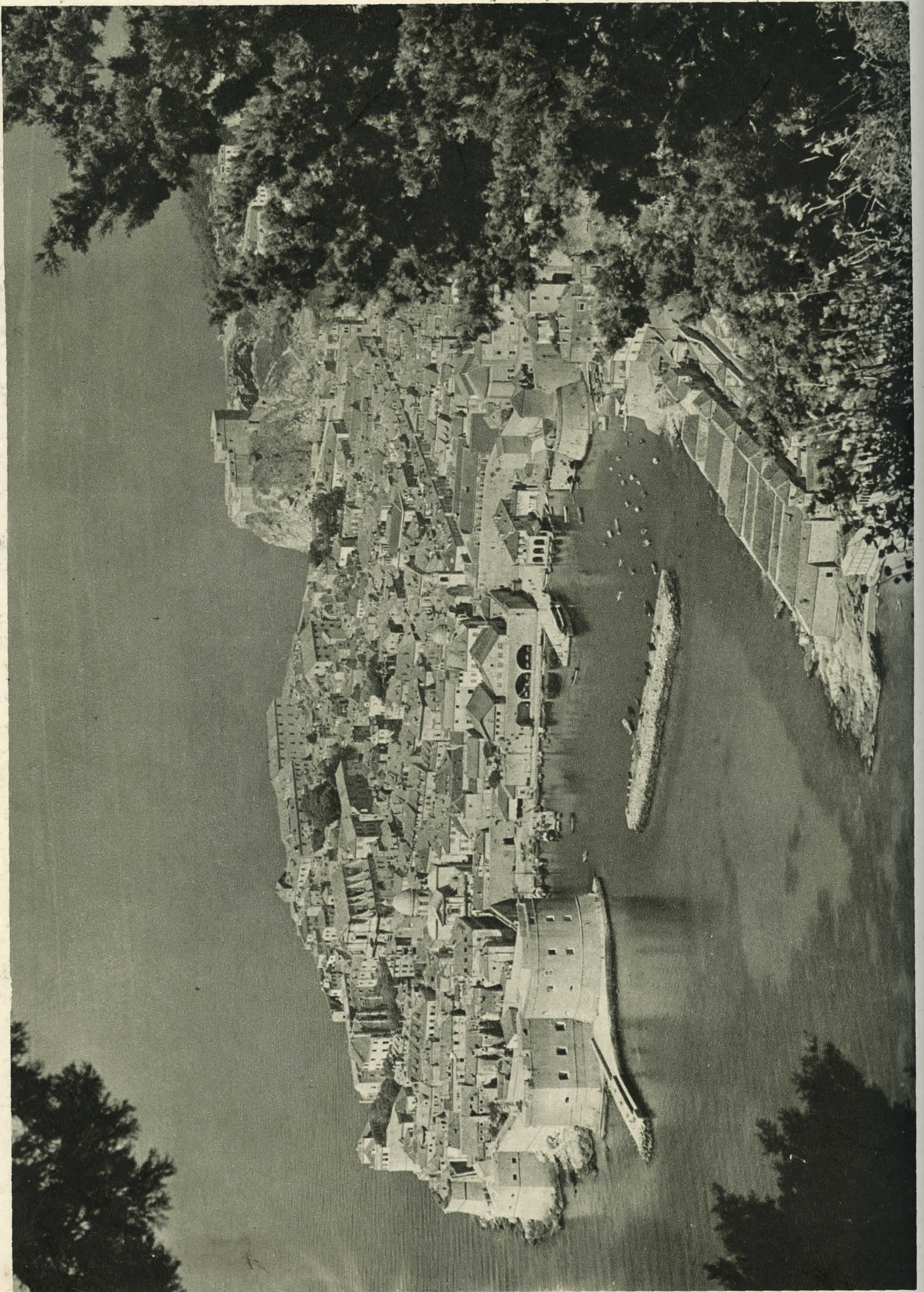

L

52

LII

LIV

LVII

LX

LXVIII

LXXII

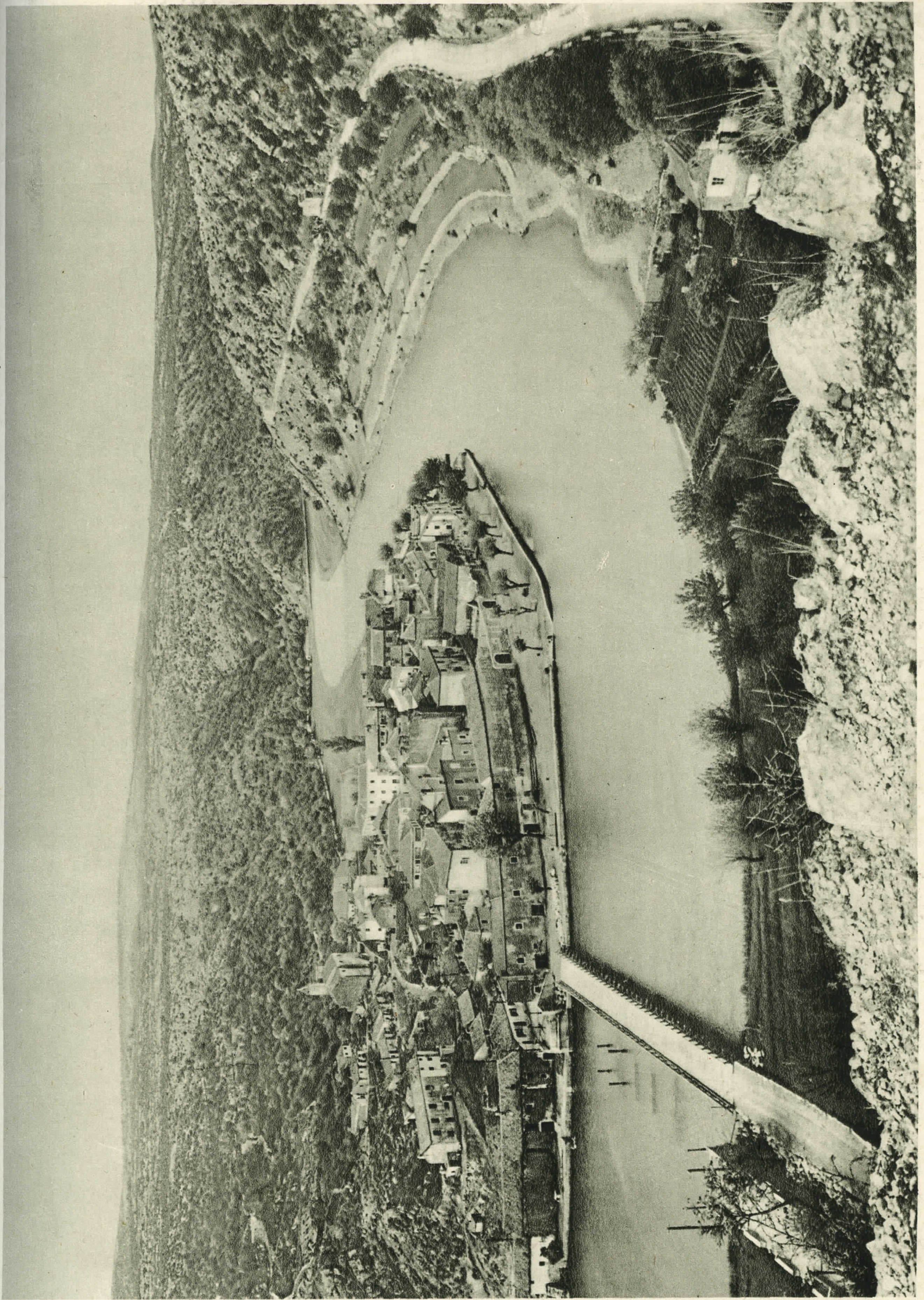

LXXIV

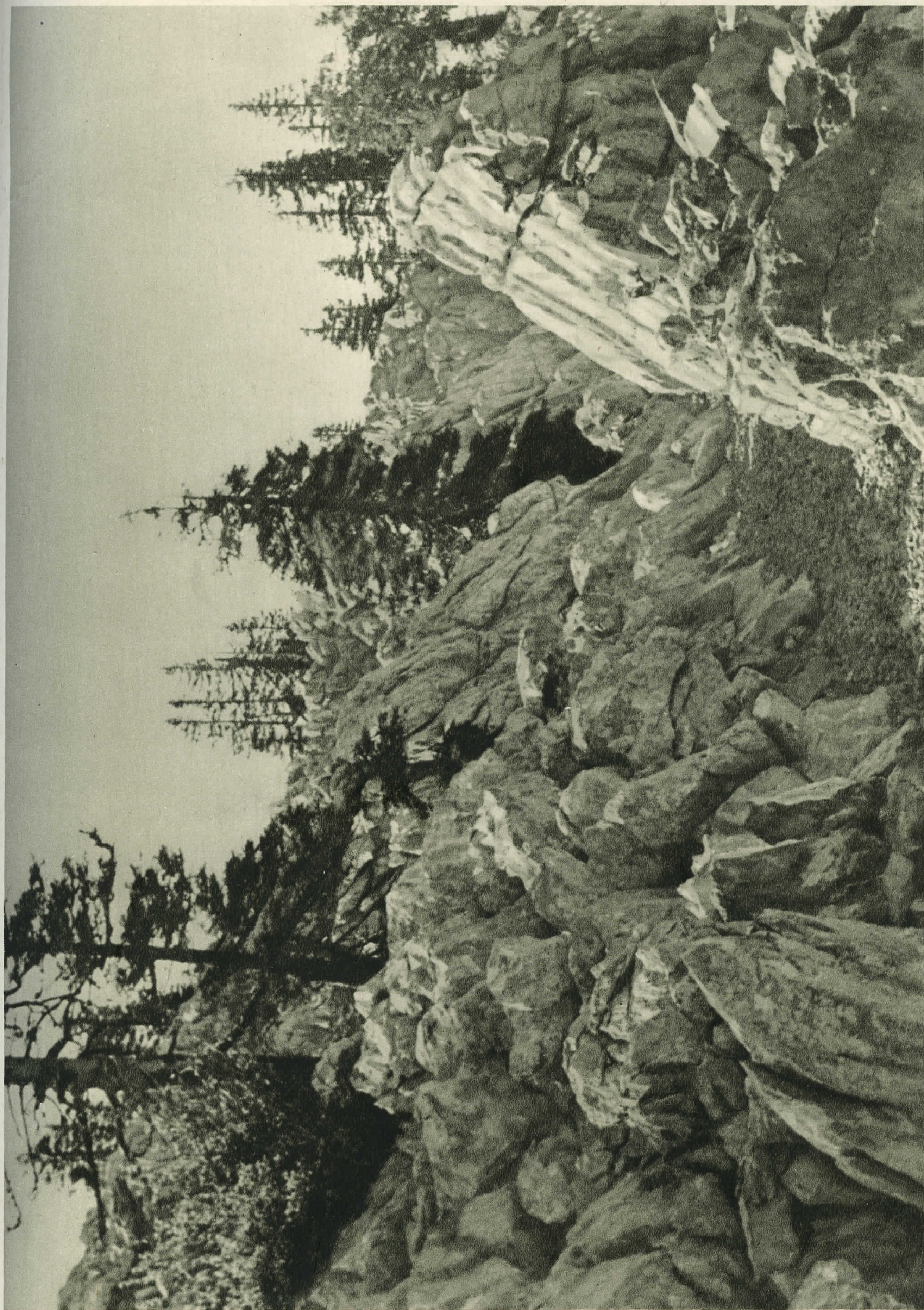

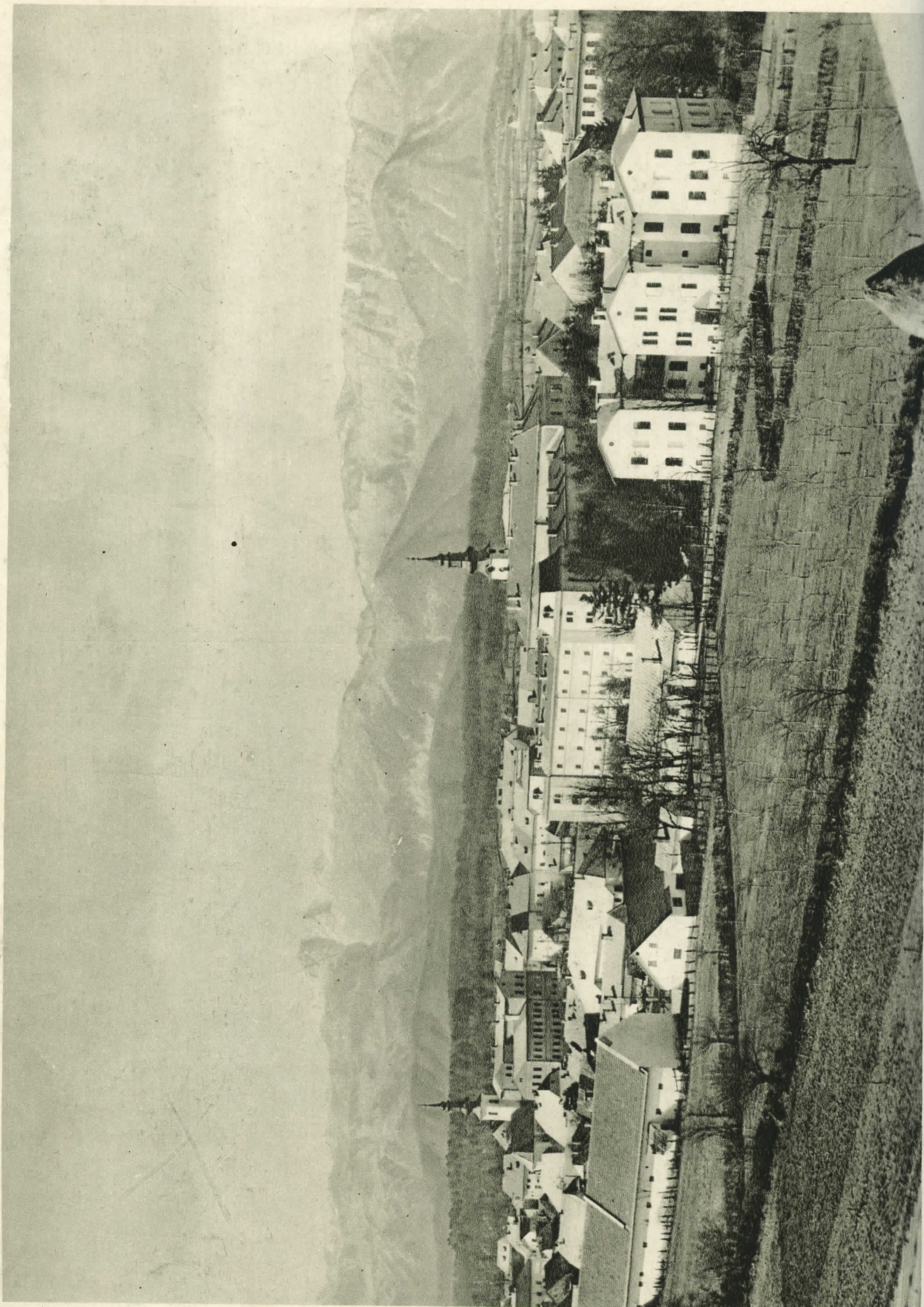

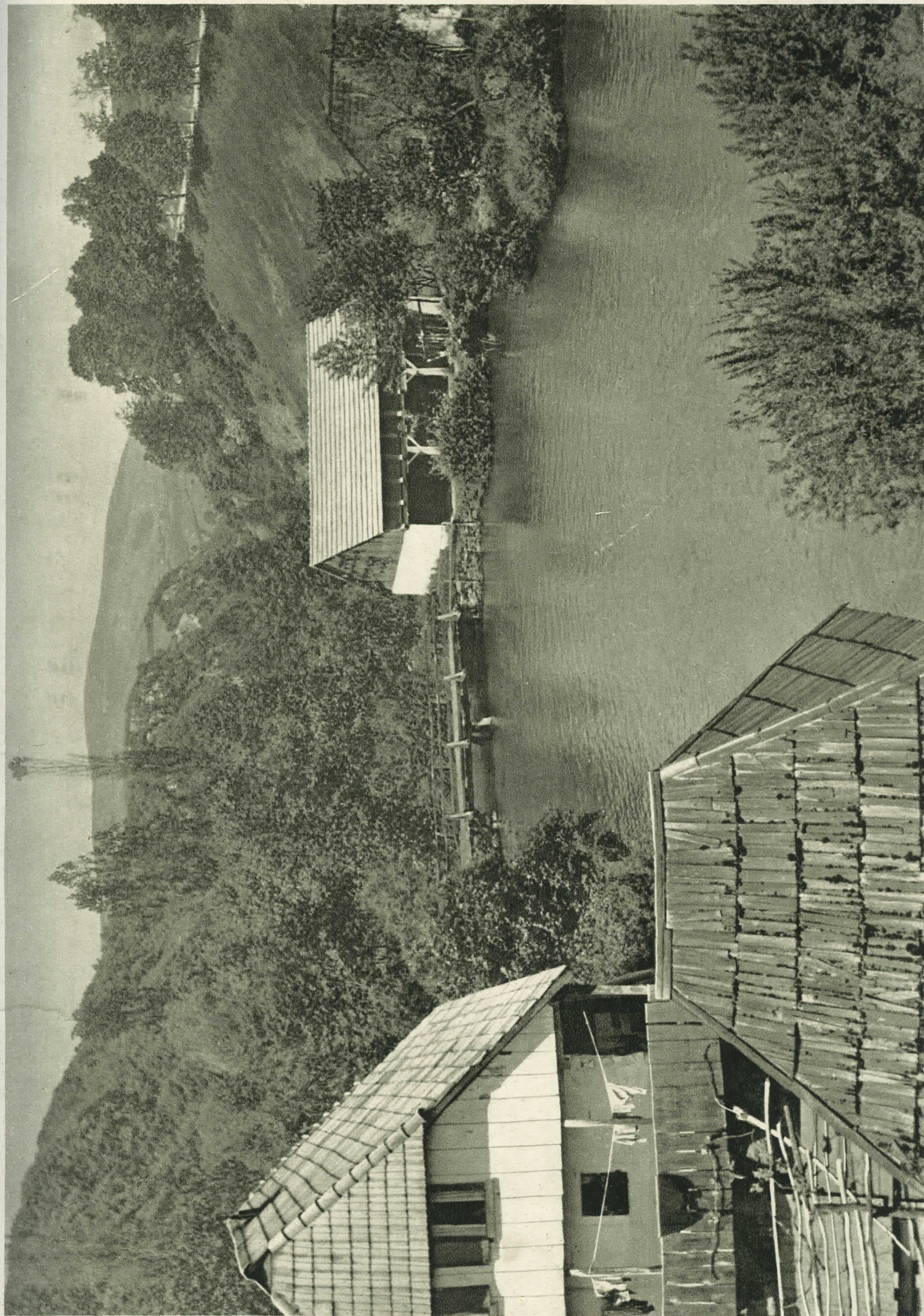

LXXVIII

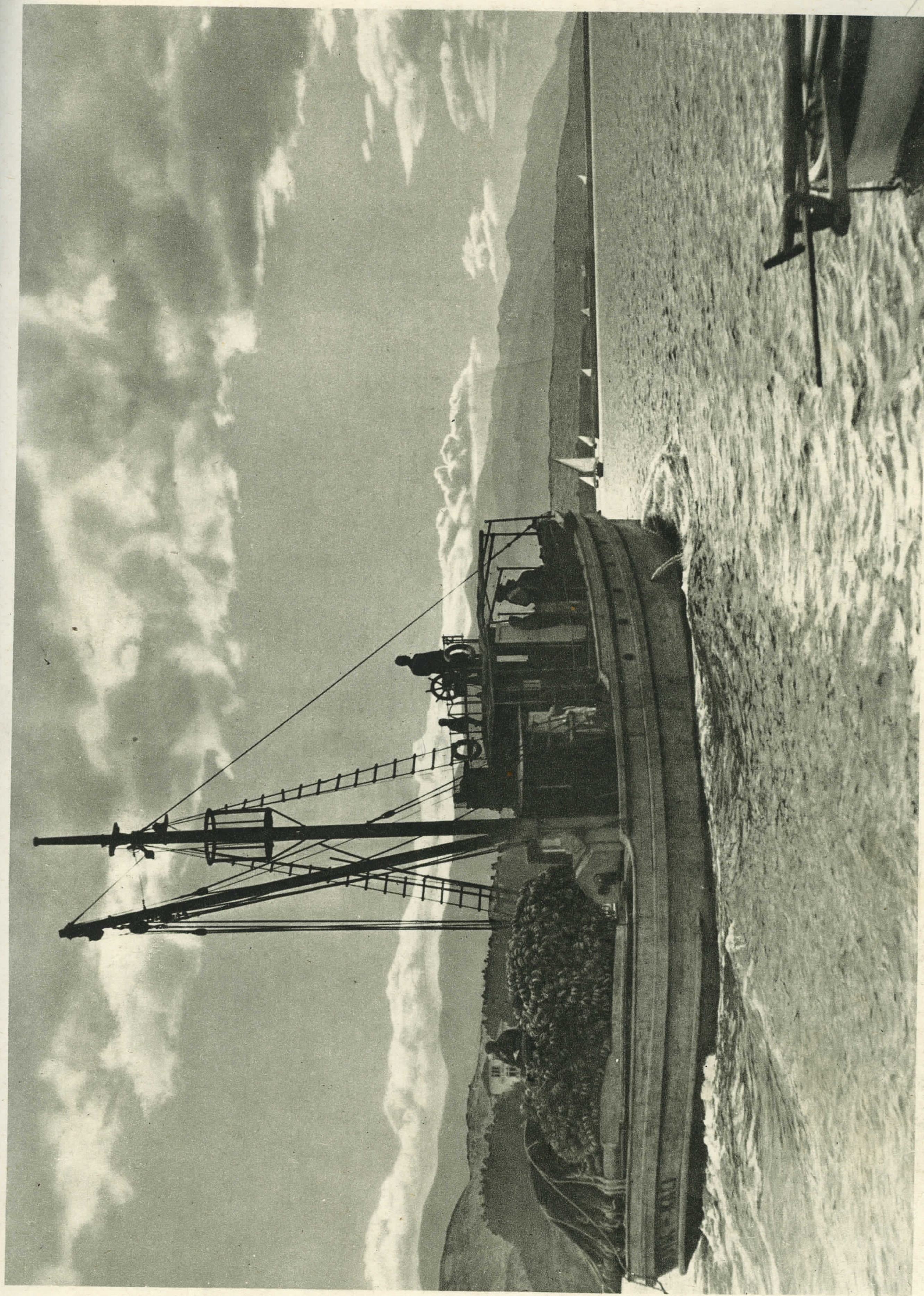
LXXXII

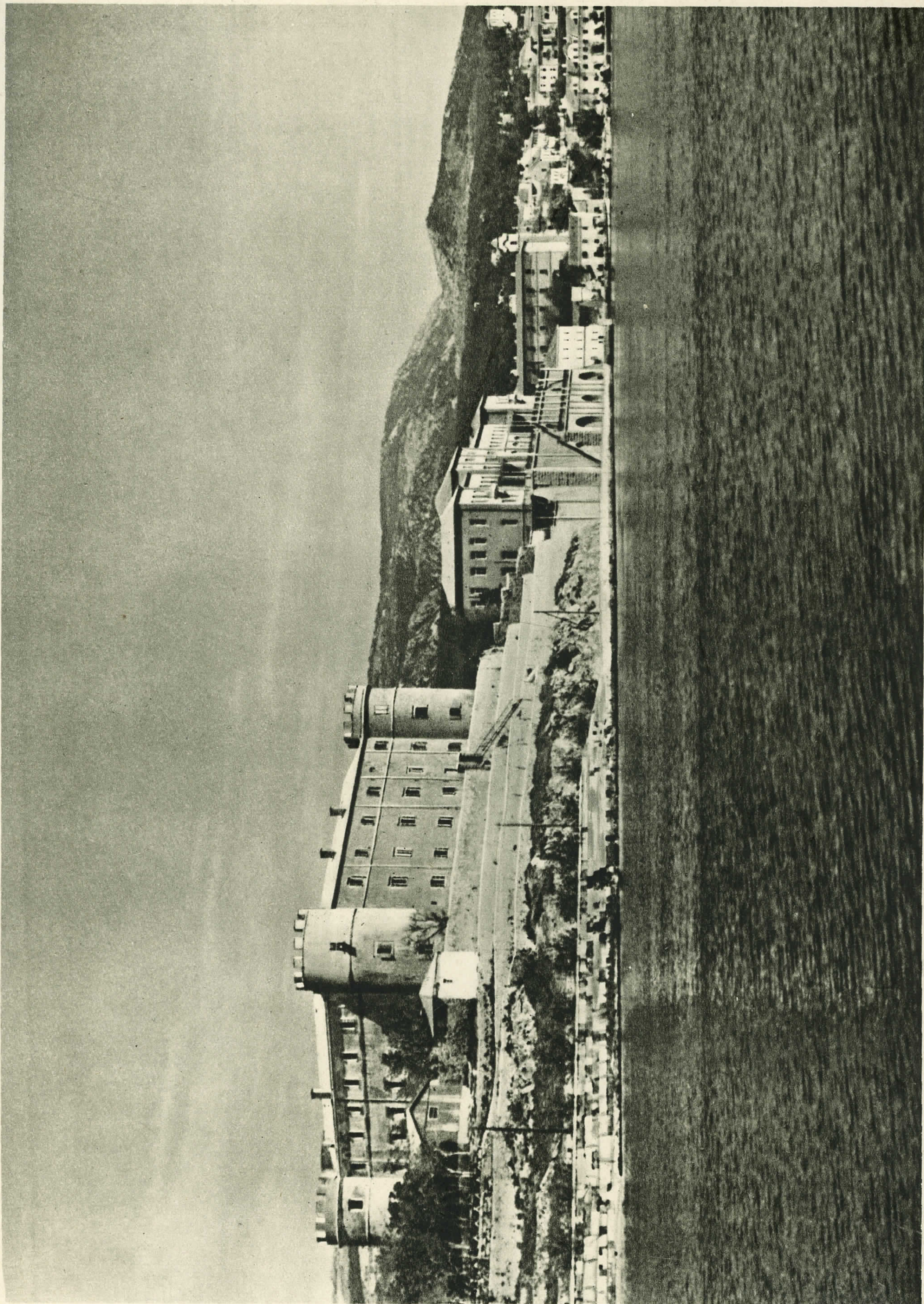

LXXXVII

HOTEL CRIKVENICA

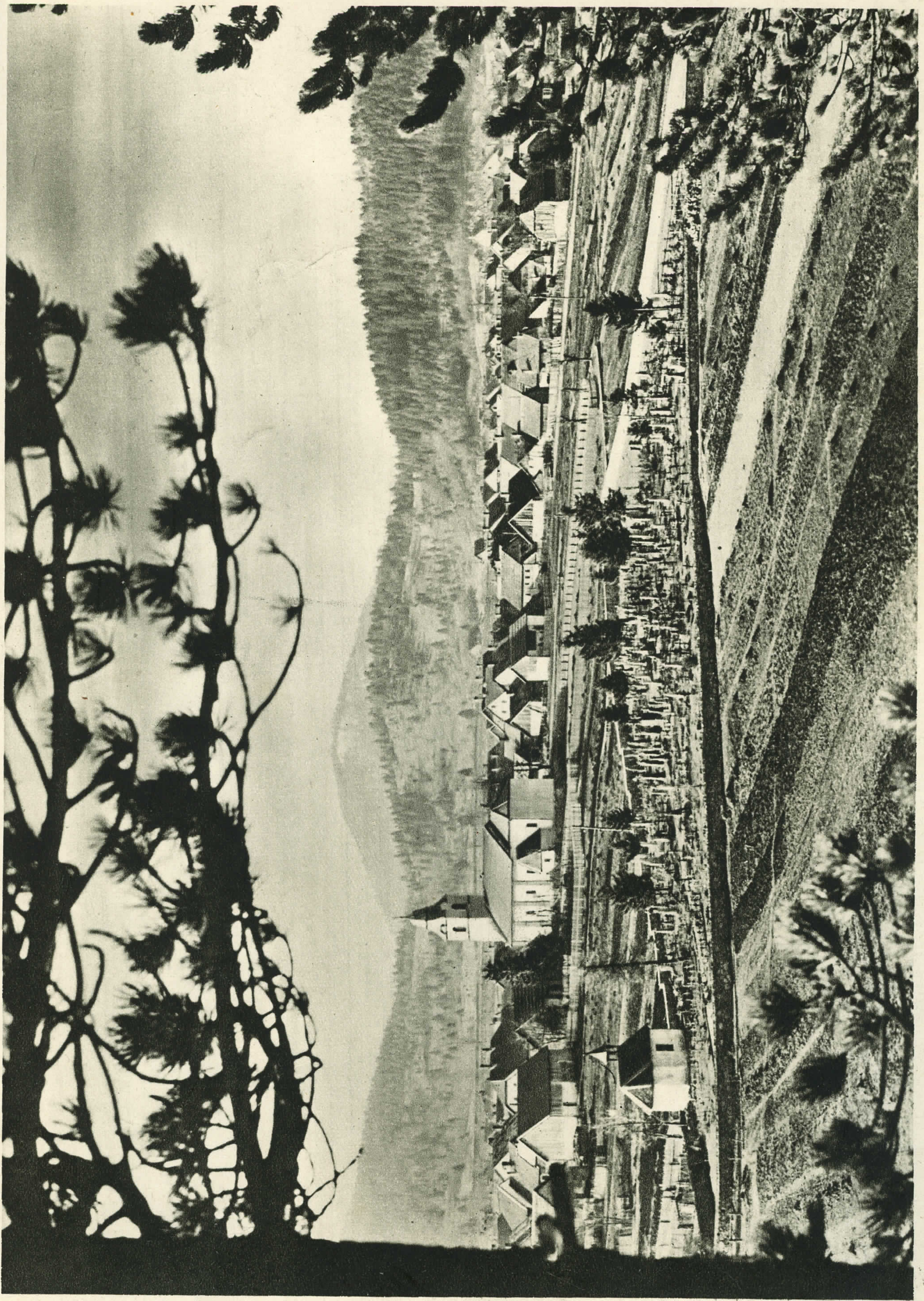

XCIV

I. Palača gradskog načelnika u Zagrebu. Najljepši primjerak kasno-barokne velikaške palače. Dao ju je sagraditi oko 1770. Adam grof Oršić prema nacrtima francuskog graditelja, koji mu je sagradio i dvor Bistru u Hrvatskom Zagorju. — Snimka, Tošo Dabac.

II. Pogled na istočni dio Zagreba sa stare gradske kule, t. zv. »Lotršćaka«, tornja, gdje se do 1918. godine nalazila vatrojavna straža. Na slici se vidi i crkva sv. Katarine, sagrađena u 17. stoljeću, a obnovljena 1881.; u pozadini je prvostolna crkva. — Snimka, Tošo Dabac.

III. Jelačićev trg, vidik s tornja prvostolne crkve. Graditeljstvo iz konca 19. stoljeća stapa se s graditeljstvom današnjice i daje sliku najsuvremenijega dijela Zagreba.

IV. Predvorje Nadbiskupskog dvora. Građevina potječe iz 18. stoljeća. Predvorje je obnovljeno početkom 19. st. u klasicističkom stilu. Obnovu je izvršio graditelj Bartol Felbinger. U pozadini kula biskupskoga grada. — Snimka, Tošo Dabac.

V. Značajka je Zagreba, da se skladno sljubljuje s krajolikom hrvatske zemlje. Grad je okružen voćnjacima, vinogradima i sočnim zelenim livadama, koje presijecaju suvremene ceste. — Snimka, Tošo Dabac.

VI. Hrvatsko Zagorje, pitomi valoviti kraj iza Zagrebačke gore, glasičan je hrvatski krajolik, posijan lijepim selima i starim plemićkim dvorovima. Pruge šuma, vinograda i polja svojom bogatom kolorističkom paletom daju ovom kraju nezaboravni čar. — Snimka, Fotozadruga.

VII. Skromne su seoske kuće Hrvatskoga Zagorja, slamom su pokrivene, ali prijatne i sjaju se od čistoće; zaklonile se sred voćnjaka. Nema kuće, koja ne bi bila obrasla vinovom lozom. Hrvatski seljak strastven je uzgajatelj loze. — Snimka, Tošo Dabac.

VIII. Krapinske Toplice, sumporno-radioaktivno lječilište u Hrvatskom Zagorju nalazi se u romantičnom kraju. Poznato je već u starom vijeku sa svoje osobite ljekovitosti. — Snimka, Fotozadruga.

IX. Poznanovec, uzoran primjer plemenitaškoga dvorca iz Hrvatskoga Zagorja. Vlasnici ovih dvorova, malo hrvatsko plemstvo, stoljećima su sačuvali misao hrvatske državnosti. Svaki taj dvor bio je djelotvorna stanica uljudbe u Hrvatskoj. — Snimka, Fotozadruga.

X. Šestine, slikovito selo sklonilo se ispod razvalina staroga i tvrdoga Medvedgrada. Seljaci ovoga sela svojom slikovitom nošnjom daju poseban pečat zagrebačkim tržištima. — Snimka, Tošo Dabac.

XI. Veliki Tabor, najbolje je sačuvani sredovječni tvrdi grad u Hrvatskoj. Njegove moćne kule još danas se doimlju posjetioca. Danas je grad priveden društvovnim svrhama hrvatskog naroda. — Snimka, Fotozadruga.

XII. Trakošćan, raskošan grad hrvatskih velikaša grofova Draškovića djeluje kao čaroban grad iz priče. Okružen crnogoričnim šumama diže se na brijegu iznad tamnoga jezera. — Snimka, Tošo Dabac.

XIII. Već 1209. Varaždin je stekao povlasticu slobodnoga kraljevskog grada. Srce njegovo, tvrdi grad izvršio je važnu povijesnu ulogu u hrvatskoj prošlosti. U gradu je danas smješten jedan od najljepših hrvatskih muzeja. — Snimka, Fotozadruga.

XIV. U Gornjoj Hrvatskoj jesen je jamačno najljepše godišnje doba. Vesela pjesma odjekuje sa svih strana — doba je radosne berbe. — Snimka, Mladen Grčević.

XV. Hrvatski seljak sam je svoj graditelj, u gradnju svojega doma ulaže svu svoju dušu, punu osjećaja za skladnost. Bogate hrvatske šume pružaju mu obilnu građu. Slika prikazuje hrvatsku seljačku kuću iz okolice Moslavine, gorovitoga kraja istočno od Zagreba. — Snimka, dr Dragutin Damaška.

XVI. Blagoslov hrvatske zemlje jesu polja. Žuljevi orača donose svake godine stostruke plodove. — Snimka, August Frajtić.

XVII. Neumorne su ruke hrvatske seljakinje, one stvaraju nesamo ruho hrvatskoga seljaka izrazujući u svojem vezivu sve osjećaje svoje duše, hrvatska seljakinja prati muža na oranju, ona sipa zlatno sjeme u crne plodne brazde. — Snimka, August Frajtić.

XVIII. Na glasu je hrvatska trešnja, krupna, sočna i slatka. Trešnjici daju posebnu draž hrvatskom krajoliku u proljeće. — Snimka, Tošo Dabac.

XIX. Za ljetne zapare pod vrućim suncem leluja se, u ritmu bujnoga hrvatskog srca, žuto klasje hrvatske zemlje. — Snimka, August Frajtić.

XX. Napučena je hrvatska zemlje, treba iskoristiti svaki njezin plodni pedalj. Žito dozrijeva nesamo u prostranim ravnicama, i na strmim humcima raste zlatno klasje. U znoju, ali radosna srca, dočekuju se dani žetve, koji otvaraju vedre poglede u budućnost. Snimka, August Frajtić.

XXI. Hrvatska seljačka mladež, muško i žensko, svojski pomaže kod vršidbe. No Hrvatska je zemlja suvremenoga napretka, danas seljačka ruka pomaže rad gospodarskih strojeva. — Snimka, Tošo Dabac.

XXII. Kukuruz je glavna dnevna hrana hrvatskoga seljaka. Do dva i pol metra visoko penju se stabljike kukuruza. Brižljivo oko seljaka danomice prati njegov rast i cvat. — Snimka, Krešimir Juriša.

XXIII. Moslavačko-bilogorski kraj sa svojim brezama i topolama duž tihih voda raj je za lovce. — Snimka, Fotozadruga.

XXIV. Rijetki su, koji nijesu čuli za »Sinjsku alku«, vitešku igru hrvatskih seljaka iz junačke Cetine, koji svake godine na Veliku Gospu slave pobjedu oslobođenja od osmanlijske vlasti godine 1715. Sinj, središte stare cetinske župe hrvatskoga plemena Svačić, po svojim brežuljcima i pitomim krajolikom kao da je dio Hrvatskog Zagorja. Međutim čempresi nas sjećaju, da je blizu plavi Jadran. — Snimka, Fotozadruga.

XXV. Brod na Savi stoljećima bio je tvrđava, a danas je glavno raskršće željeznica.

XXVI. U 13. stoljeću osnovano je u Đakovu središte biskupije za tadašnju Bosnu. Današnju veličajnu katedralu dao je sagraditi biskup Josip Juraj Strossmayer 1866—1882. god. — Snimka, Fotozadruga.

XXVII. Slavonska Hrvatska najbogatiji je dio hrvatske zemlje; nepregledne ravnice rađaju svakim blagom Božjim. — Snimka, Stjepan Žiger.

XXVIII. Osijek, najveći grad istočne Hrvatske, počiva na temeljima stare Murse. Stoljećima bio je važna tvrđava, kojoj je posljednji biljeg dalo doba princa Eugena Savojskoga. Osječka tvrđava danas je časni ostatak prošlosti; kraj nje nikao je trgovački i veleobrtnički Osijek.

XXIX. Osijek, grad na utoku Drave u Dunav, jedna je od najvećih riječnih luka u Hrvatskoj, osobito važna za promet žitom i drvenom robom. — Snimka, Fotozadruga.

XXX. Duž Dunava protegla se Fruška Gora, jedno od najstarijih uzgajališta vinove loze u Hrvatskoj. Prva je loza zasađena u 3. stoljeću poslije Krista, a srijemska vina na glasu su po cijelom svijetu, ne zaostaju nimalo za burgundskima.

XXXI. Na mjestu staroga Taurunuma diže se istočni hrvatski pogranični grad Zemun, grad slavne prošlosti. Danas je to grad poduzetnog veleobrta i izgrađenih nastavnih zavoda.

XXXII. Rijeka Drina bila je vjekovima granica Istoka i Zapada. Sada je istočna granica Nezavisne Države Hrvatske. Njezin tok je romantičan, a evropski ljubitelji kajak-športa smatraju Drinu najzanimljivijim krajem za ovu granu športa. — Snimka, Marijan Szabo.

XXXIII. Djevičanske šume Bosanske Hrvatske najveće su blago hrvatskoga naroda. Po brzim gorskim rijekama, kao što je Vrbas, splavari neumorno odpremaju drvo Bosanske Hrvatske, cijenjeno na svima tržištima. — Snimka. Fotozadruga.

XXXIV. Jugoistočno od Sarajeva, do 2000 metara, uspinje se planina Jahorina. Djevičanske njezine plohe idealno su područje za skijaški šport. — Snimka, Lj. Griesbach.

XXXV. Na sliku »Iz tisuću i jedne noći« podsjeća pogled na povijesno Sarajevo. Muslimanski Hrvati dali su mu svoje značajke. Džamija, kao Husrev-begova, spadaju među najljepše primjere islamskoga graditeljstva u Evropi. — Snimka, Fotozadruga.

XXXVI. Vrbas, kao sve rijeke Bosanske Hrvatske, duboko je usjekao svoje korito među planine. Priroda je ovdje nepatvorena, putnik stiče pojam, kakvo je bilo obličje zemlje u dane njezina stvaranja.

XXXVII. Između rijeka Bosanske Hrvatske i njezinih šumovitih gora svagdje je hrvatski čovjek znao sebi stvoriti dom. Siromašan je ali pošten, kolijevka je kremenih junaka, jer ovo je zemlja oštra, ali rijetko zdrava podneblja. — Snimka, Fotozadruga.

XXXVIII. Bosna je zemlja tisuću ljepota. Na svakom koraku pruža nove ugođaje. I najizbirljiviji ljubitelj prirode će u Bosni biti zadovoljan.

XXXIX. Pod kamenim klisurama, gdje se još u ljetnim mjesecima nalazi snijega i leda u ponikvama, u visinama, gdje prestaje raslinstvo, hrvatski su gorštaci podigli svoja naselja. Takva su bila valjda i prije mnogo stoljeća, jer oblik ovih kuća jednak je obliku sredovječnih bosanskih nadgrobnih spomenika.

XL. Ovca i koza glavne su hraniteljice doma bosanskih Hrvata, daju mu hranu i tvorivo za ruho. — Snimka, Marijan Szabo.

XLI. Vlašić-planina, visoka blizu 2000 metara, uspela se nad Travnikom. Raj je to za uzgoj stoke, a sir, koji izrađuju marljivi seljaci pod oznakom »travničkoga sira«, poznat je u cijeloj srednjoj Evropi. — Snimka, Marijan Szabo.

XLII. Neretva, tipična je gorska rijeka, koja daje osebujno obilježje krajoliku — Snimka, Mladen Grčević.

XLIII. Konjic, grad na Neretvi, sa svojim tihim ulicama dočarava Istok. Ali par sati vožnje samovozom dovodi putnika u sasvim novi kraj mediteranskog pojasa u hrvatskoj zemlji.

XLIV. Na Vrbasu može se i danas naići na stare mlinove, kakvi su na ovoj rijeci bili valjda još u pradavno doba.

XLV. Mostaru, glavnom mjestu nekadašnje Hercegovine, daje značajku smioni most preko Neretve, sagrađen 1566.; i taj je most djelo kulture muslimanskih Hrvata.

XLVI. Trebinjski kraj u cijeloj je Srednjoj Evropi poznat zbog svoga duhana. Krševita je to zemlja; tu se spaja kopnena i pomorska klima; taj kraj je osobito podesan za uzgoj duhana.

XLVII. Nevesinje bilo je poznato po cijeloj Evropi u drugoj polovici 19. stoljeća, jer ovdje je počeo ustanak, koji je doveo do odluke u Istočnom pitanju.

XLVIII. Hercegovina nije samo krševita zemlja; ona ima i plodnih polja. — Snimka, Ivan Sabolić.

XLIX. Malo je pušača cigareta, koji su vidjeli nasade duhana. Marljiva ruka obrađuje duhanska polja, koja mu pružaju glavnu podporu u životu — Snimka, Fotozadruga.

L. Rijeka Dubrovačka ogranak je ponornice, koja izbija ispod hercegovačkih klisura, probija se do mora, oplođuje okolne obale i pretvara ih u mali raj zemaljski.

LI. Vječni žubor lazurnoga hrvatskog mora zasijeca se zauvijek u pamćenje svakom posjetiocu hrvatske zemlje. Valovi razbijanjem o obalu pjevaju pjesmu vječnosti. Snimka, Tošo Dabac.

LII. Kao biser sred tirkizne školjke leži Dubrovnik, »Hrvatska Atena«, grad čarna krajolika i stare kulture. Dubrovnik je ponos svih hrvatskih sinova, svjedočanstvo njihove evropske starine.

LIII. Među paomama i čempresima uz obalu dubrovačko plemstvo sagradilo je svoje ljetnikovce; tu ono odmara svoj stvaralački duh u vječno promjenljivim slikama morskoga krajolika. Gučetićeva vila u Trstenom najljepša je točka dubrovačkog primorja.

LIV. Na obranu svoje slobode Dubrovnik je u 14. stoljeću sagradio nepredobitne bedeme, od kojih je najjača kula »Minčeta«. Tek je Napoleon dokončao stoljetnu nezavisnost ove male republike hrvatske. — Snimka, Ml. Grčević.

LV. Stara dubrovačka luka, danas tiha i mirna, bila je sklonište ponosne mornarice hrvatske republike Dubrovnika. Pod svojim barjakom sv. Vlaha slobodno je plovila stoljećima po svima morima pronoseći dobar glas poduzetnosti i sposobnosti dubrovačkih Hrvata. — Snimka, Tošo Dabac.

LVI. Dubrovačka obala bogata je raslinstvom. Uz maslinu dozrijevaju tu slasne naranče, dok u proljeće njihov cvijet natapa zrak svojim mirisom. — Snimka, Fotozadruga.

LVII. Aloja sasvim je obična biljka u dubrovačkoj okolici; ona joj daje značajku tropskih krajeva. More, mirisni zrak i vječno prijatno sunce stvaraju dubrovačku okolicu idealnim oporavilištem. — Snimka, August Frajtić.

LVIII. Dubrovačka rivijera svakom ostaje nezaboravna zbog bogatstva svojih boja, a nedoglednost modre pučine ulijeva skrušen mir u uzbuđenu dušu današnjega čovjeka.

LIX. Cavtat, mali gradić, niknuo je na razvalinama helensko-romanskoga Epidauruma. — Snimka, Tošo Dabac.

LX. Na Lopudu, otoku dubrovačkog primorja, vjerno je sačuvano najstarije hrvatsko graditeljstvo. Osebujni zvonici sred gajeva čempresa daju svoje obilježje krajoliku. Snimka, August Frajtić.

LXI. Čemprese na žalu hrvatskoga mora obasjava sunce, rosi morska prašina, povijaju vjetrovi, ali oni su simbol neslomljive žilavosti hrvatskoga primorskog življa. — Snimka, August Frajtić.

LXII. Otok Hvar, koji je stekao nadimak »Hrvatske Madeire«, nije samo mjesto blagoslovljene najblaže klime u hrvatskoj zemlji, nego i ponos hrvatske kulture. U Hvaru je staro kazalište iz 17. st., dokaz stalnoga kazališnog kulta i dramatskog pjesništva kod Hrvata. — Snimka, Fotozadruga.

LXIII. »Trabakul« brod je hrvatskih ribara i mornara; njegova ponosna jedra uvijek se vide na pučini na tim su se brodovima hrvatski pomorci istakli osobitom vještinom. — Snimka, Tošo Dabac.

LXIV. Bol na Braču, na obali hrvatskoga mora, jedno je od mnogih mjesta, koje poziva umorne putnike, da se okrijepe te obnove snagu nakon napornog rada u velegradu. — Snimka, Fotozadruga.

LXV. Supetar na otoku Braču, opet jedno mjesto na moru, koje će svojom blagom klimom, žarkim vinom i ozonskim zrakom vratiti snagu i najiscrpljenijem organizmu. Ljubitelji umjetnosti i ovdje će, kao i u svima malim mjestima na hrvatskoj obali, naći koji taj spomenik hrvatske umjetnosti. — Snimka, Fotozadruga.

LXVI. Pod velikim masivom Biokova nalazi se ubava Podgora. Mjesto je to ne samo vrsnih pomoraca, već i osobito prikladno za ljetni boravak.

LXVII. Na svim točkama, odakle puca vidik na morsku pučinu, Hrvati su voljeli graditi svoje crkvice. Dok su sinovi plovili dalekim morima, njihovi očevi i majke u ovim su crkvicama slali Svevišnjemu molitve za njihovu sigurnost i spas. — Snimka, Fotozadruga.

LXVIII. Makarska, staro sijelo hrvatskoga praplemena Svačića, danas privlači ljude čarobnom plažom, koju zaklanja stara borova šuma. Makarska je jedno od najomiljelijih ljetovališta na moru u Hrvatskoj.

LXIX. Dalmatinska Hrvatska klasična je zemlja grožđa i vina. Dalmatinska kapljica poznata je po cijeloj Evropi, a grožđe s hrvatskih žala puno je šećera. — Snimka, Tošo Dabac.

LXX. Omiš na Cetini slavan je u hrvatskoj prošlosti, bio je sjedište najsmionijih pomoraca hrvatskih, kad se stvarala hrvatska država. U blizini nalazi se crkva sv. Petra, pred kojom su hrvatski kraljevi iz narodne dinastije izricali sud. — Snimka, Fotozadruga.

LXXI. Kapelica u Poljicama spomenik je osobito drag hrvatskom narodu. Ovaj je kraj kao samostalna kneževina kroz stoljeća uspio sačuvati svoju nezavisnost. Poljički zakonik iz kraja 13. stoljeća, kojim je uređen društvovni i politički život ove male državne jedinice Hrvata, spada među najstarije povijesne spomenike hrvatskog naroda. — Snimka, Fotozadruga.

LXXII. Klis. — Njegovi bedemi govore o najslavnijim stranicama hrvatske prošlosti. Bio je on jedan od najupornijih bastiona u borbi Hrvata proti istočne opasnosti. Borbom za Klis Hrvati su stekli častan pridjevak »Antemurale Christianitatis«. Duh junačkoga doba još danas struji uskim ulicama Klisa. — Snimka, Fotozadruga.

LXXIII. Sinj, stari je spoj mediteranskog podneblja i kopnene Hrvatske, povijesno mjesto viteške Hrvatske. — Snimka, Fotozadruga.

LXXIV. Maslina svojim srebrenim lišćem, čvoravim stablom, dragocjenim plodom daje obilježje primorskom području hrvatske zemlje. Dakako, ta stara stabla daju surovine znatnom veleobrtu proizvodeći ulje rijetke kakvoće. — Snimka, dr. Dragutin Damaška.

LXXV. Dalmatinska Hrvatica u lijepoj starinskoj nošnji svojom draži spaja junačka vremena prošlosti s junačkom današnjicom. — Snimka, Vladimir Susić.

LXXVI. Knin; nad mladim naseljem na kamenoj litici diže se stara tvrđava, nekoć grad hrvatskoga kralja Dimitrija Zvonimira. Danas se u gradu nalazi muzej najdragocjenijih sponemika stare hrvatske prošlosti. — Snimka, Fotozadruga.

LXXVII. Obrovac mali je grad slikovito smješten u kanjonu Zrmanje. Izlet ovom rijekom ostavlja nezaboravan dojam; mi se prenosimo u doba, kada su geološke snage davale današnji oblik zemlji.

LXXVIII. Velebitsko gorje stoljećima je dijelilo kopnenu i primorsku Hrvatsku. Svojom ljepotom Velebit je oduvijek privlačio ljubitelje prirode, a »Bijele stijene«, koje donosi naša snimka, spadaju među najzanimljiviji dio velebitskoga masiva.

LXXIX. Velebitski krajolik jedan je od najosebujnijih u cijeloj hrvatskoj zemlji. Nigdje nije moguće tako pratiti dramatsku borbu raslinstva s kraskim kamenom za svoj obstanak. Velebit je kolijevka hrvatskih junaka, odgaja snažan i krepak soj, kao što su snažne i njegove stijene.

LXXX. Gospić, najveće mjesto u Lici, nekoć sjedište oblasti vojne Krajine i prvo odgojilište mnogih hrvatskih časnika i vojskovođa.

LXXXI. Slunj malo je mjesto, kojemu vodopadi Korane daju poseban čar. Putnici, koji dođu u Slunj, ne mogu se dovoljno nahvaliti tečnih pastrva, kojima obiluje ova rijeka. — Snimak, Marijan Szabo.

LXXXII.—LXXXIII. Plitvička jezera najdragocjeniji su dragulji hrvatske zemlje. Sred djevičanske prirode 14 jezera ruši se u slapovima jedno u drugo. Plitvička jezera spadaju među najveće prirodne znamenitosti hrvatske zemlje. Snimka, — Tošo Dabac.

LXXXIV. Fjord Zavratnica kod Jablanca. Putnik na čas misli, da se nalazi u dalekoj Norveškoj, no toplo modro more govori mu, da je na Jadranu. Svojom divljom oporom ljepotom fjord Zavratnica jedno je od najveličanstvenijih djela prirode u hrvatskoj zemlji. — Snimka, Fotozadruga.

LXXXV. Jedrilice na moru daju poseban život krajoliku ovoga odsjeka hrvatske zemlje. Kao veseli pripjev prate one vječan ritam mora. — Snimka, Mladen Grčević.

LXXXVI. Senj, grad je i junačkoga duha i kulturnog stvaralaštva Hrvata. Iz 13. stoljeća potječu njegove crkve, koje kriju nadgrobne ploče nesavladivih hrvatskih boraca.

LXXXVII. Hrvati su narod, koji ljubi suvremeni napredak. Staro svoje iskustvo pomorskih ribara usavršuju svakim danom, pa motorni tunolovac daje obilje zarade hrvatskim ribarima. — Snimka, D. Frković.

LXXXVIII. Novi Vinodol spaja udobnost modernoga ljetovališta sa slikovitošću starih povijestnih mjesta. Novi Vinodolski svezan je sa slavnom prošlošću roda hrvatskih knezova Frankopana, a nedaleko od grada sastavljen je g. 1288. Vinodolski zakon, najstariji sačuvani zakonik u hrvatskoj povijesti. — Snimka. Tošo Dabac.

LXXXIX. Mjesta u Hrvatskom Primorju svojim tijesnim ulicama skladne ljepote sjetna su poput staroga soneta. U njima kao da se i vrijeme ukočilo, ali korak dva već vrije život suvremenim tempom. — Snimka, August Frajtić.

XC. Crikvenica jedno je od najpoznatijih morskih kupališta u hrvatskoj zemlji. Ljepota krajobraza udružena je tu s najsavršenijom suvremenom udobnošću. — Snimka, Tošo Dabac.

XCI. I Kraljevica je prijatno morsko kupalište, a značajku mu daju stari dvorovi hrvatskih velikana grofova Zrinjskih i Frakopana. — Snimka, Lj. Griesbach.

XCII. Borovi žilavo zabiše svoje korijenje u primorsko tlo. Stoje kao hrvatski ljudi na braniku hrvatske zemlje, žilavi su i odporni, nikakva oluja ne može ih slomiti. — Snimka, Krešimir Juriša.

XCIII.—XCIV. Gorski Kotar je komad alpinskoga odsjeka hrvatske zemlje. Nepregledne crnogorične šume nesamo da su učinile ovaj kraj idealnim ljetovalištem nego su i nepresušan izvor drvnoga veleobrta Hrvata. — Snimka, Fotozadruga.

XCV. Delnice, najveće mjesto u Gorskom Kotaru, posljednjih je godina osobito došlo na glas kao idealno mjesto za skijaški šport. Zanimljivo je, da se hrvatski seljak-goranin sam bavi tim športom: on je i vješt graditelj skija.

XCVI. Obale Mrežnice vječno odjekuju pastirskom pjesmom. Bujni pašnjaci obilno hrane plemenit soj marve, jedna za drugom nižu se slike klasičnih idila. — Snimka, August Frajtić.

